

Simona Smolej Jež, Tamara Narat

Uporabnost obstoječih podatkovnih zbirk o brezdomnih osebah za oblikovanje politik na tem področju

Članek na podlagi različnih kazalnikov kakovosti (stabilnost definicij, dostopnost podatkov, povezljivost in izmenljivost podatkov, pogostost zbiranja podatkov, pokrivanje ciljne populacije, ekskluzivnost in natančnost informacij) predstavi in ovrednoti tri podatkovne zbirke z informacijami o brezdomnih osebah. Gre za zbirko podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, zbirko podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ, in zbirko podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo. Osrednji prispevek članka je pregleden prikaz relevantnosti, uporabnosti, prednosti, pomanjkljivosti in priložnosti omenjenih podatkovnih zbirk za raziskovalce in politične odločevalce.

Ključne besede: brezdomstvo, socialno varstvo, informacijski sistem, kakovost podatkov, odločevalci.

Mag. Simona Smolej Jež je kot razvojna sodelavka zaposlena na Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo. V fokusu njenega raziskovalnega in analitičnega dela so različni vidiki revščine in socialne izključenosti ter skupnostne oblike skrbi za ranljive skupine prebivalstva. Kontakt: simona.smolej@guest.arnes.si.

Dr. Tamara Narat je kot strokovna raziskovalna sodelavka zaposlena na Inštitut Republike Slovenije za socialno delo, na oddelku Otroška opazovalnica. Raziskovalno se ukvarja z družinsko politiko in s preučevanjem blaginje in kakovosti življenja otrok. Kontakt: tamara.narat@guest.arnes.si.

Usefulness of existing databases on homeless people for policymaking

The article, based on different quality indicators (such as stability of definitions, data accessibility, connectivity and data interchangeability, frequency of data collection, targeting population, exclusivity and data accuracy), explores three types of databases on homeless people. Among analyzed databases, there are: a) database on social care programmes financed by the Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities; b) database on social care programmes included in evaluation scheme financed by this ministry; c) database on information system of centres for social work. The article's main contribution is a systematic review of databases usefulness, their (dis)advantages, and opportunities for researchers and policymakers.

Key words: homelessness, social care, information system, data quality, policy makers.

Simona Smolej Jež, M.Sc., is a researcher, development associate at the Social Protection Institute of the Republic of Slovenia. She focuses on poverty, social exclusion and community care of different vulnerable groups. Contact: simona.smolej@guest.arnes.si.

Tamara Narat, PhD, is a professional research fellow at the Social Protection Institute of the Republic of Slovenia, at Child Observatory Department. She focuses on family policy and child wellbeing. Contact: tamara.narat@guest.arnes.si.

Raziskovanje brezdomstva v Sloveniji

Na ravni Evropske unije oziroma v večini evropskih držav število se brezdomcev povečuje (Busch-Geertsema, Benjaminsen, Filipovič Hrast in Pleace, 2014, str. 10; Evropska komisija, 2021, str. 3). Hkrati se tako na ravni Evropske unije kot na ravni nacionalnih ravneh povečuje pozornost, namenjena problematiki brezdomstva. Leta 2014, na primer, sta tako Evropski parlament kot Odbor regij EU pozvala k pripravi Evropske strategije o brezdomstvu (Gosme in Anderson, 2015, str. 40), junija 2021 pa je bila sprejeta Lizbonska deklaracija o evropski platformi za boj proti brezdomstvu (Evropska komisija, 2021). Na nacionalni ravni je več držav sprejelo strategije za zmanjševanje brezdomstva

ali pa so se odločile za še ambicioznejši cilj, in sicer brezdomstvo odpraviti (gl. Gosme in Anderson, 2015, str. 42; O'Sullivan, 2016, str. 12).

Slovenija žal ne sledi tem trendom, saj zaostaja pri odzivu politik na brezdomstvo. Informacije o obsegu, značilnostih in trendih v brezdomstvu pri nas so skope, raziskave na tem področju pa redke.

V Sloveniji ni uradne definicije brezdomstva niti uradnih podatkov o obsegu brezdomstva. Obstoječi podatki ne zagotavljajo celotne slike, pač pa na primer omogočajo pridobitev informacije o številu uporabnikov različnih socialnovarstvenih programov za brezdomce, ki jih Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo redno zbira od leta 2007. Leta 2020 je bilo 3340 uporabnikov in uporabnic teh programov (Petrič, Smolej Jež in Kobal Tomc, 2021, str. 131). Takšni podatki pa ne vključuje vseh vrst brezdomstva, saj se nekateri brezdomci in brezdomke ne vključujejo v te programe.

Na podlagi ocene krovnega združenja organizacij, ki delajo z brezdomci, je bilo v Sloveniji leta 2016 več kot 6700 brezdomcev in brezdomk, Statistični urad RS za leto 2017 pa na podlagi podatkov o prijavi stalnega bivališča na centrih za socialno delo (kot znamenje, da posameznik nima druge možnosti prijaviti stalnega bivališča) ocenil, da je bilo v Sloveniji takrat kot več 3000 brezdomcev in brezdomk (Statistični urad Republike Slovenije, 2017). Zaradi pomanjkanja podatkov torej natančnega obsega brezdomstva v Sloveniji ne poznamo pa tudi trendi niso povsem jasni. Kljub temu pa ocene strokovnjakov iz programov za brezdomce kažejo na to, da se brezdomstvo povečuje (Siol, 2009; Intihar, 2021) in da se njegova struktura spreminja, saj se povečuje število brezdomnih otrok in družin (gl. npr. Dekleva in Razpotnik, 2015, str. 294).

Kot sva omenili, so raziskave brezdomstva v Sloveniji zelo redke. Obstaja nekaj raziskovalnih projektov, osredotočenih večinoma na lokalno raven: na primer Dekleva in Razpotnik (2007), Razpotnik in Dekleva (2009), Dekleva in Razpotnik (2015), Košan in Dekleva (2015). Obstaja pa samo en nacionalni projekt, izveden pred več kot desetletjem (Dekleva, Filipovič Hrast, Nagode, Razpotnik in Smolej Jež, 2010).

Pomanjkanje informacij je lahko ena najpomembnejših pomanjkljivosti za razvoj ustrezne politike do brezdomstva. Prav relevantne informacije, ki omogočajo spremljanje obsega, značilnosti in trendov v brezdomstvu, so pomembne za razumevanje in celostno reševanje problematike, saj poznavanje pojava omogoča predstavitev problema širši javnosti in odločevalcem ter njegovo uvrstitev na javno in politično agendo, kot kažejo primeri iz več evropskih držav (Lux, 2014, str. 95; Hermans, 2017, str. 135; Benjaminsen in Knutagård, 2016, str. 45). Hkrati je pomanjkanje podatkov o obsegu in značilnostih brezdomcev ovira pri odpravljanju stereotipnih predstav o brezdomstvu v javnosti in medijih, saj so brezdomci najpogosteje predstavljeni kot berači, ki imajo težavo z zlorabo alkohola (Filipovič Hrast, 2008, str. 129–130). Predstave o brezdomstvu, ki se oblikujejo v specifičnem kulturnem in strukturnem kontekstu in jih (so)oblikuje obstoječi blaginjski sistem, so torej z vidika reševanja problematike zelo pomembne, saj pogledi na brezdomstvo

vplivajo tako na stopnjo pomembnosti te problematike na politični agendi kot tudi na oblikovanje javnih politik in ukrepov na tem področju.

Podatki o brezdomstvu (okvirni obseg brezdomnih, njihova struktura in značilnosti ter trendi na tem področju), ki so kakovostni, hitro in preprosto dostopni, pa niso le pomembni na makro- in mezoravni, ampak jih za načrtovanje ukrepov, izvirnih projektov pomoči in celostne podpore kot odgovorov na različne, vedno kompleksnejše in spreminjajoče se potrebe ljudi potrebujejo tudi socialni delavci in delavke ter drugi strokovnjaki in strokovnjakinje, ki delajo s to ranljivo ciljno skupino.

Glede na to, da so kakovostni podatki o brezdomstvu prvi pogoj za sprejemanje učinkovitih ukrepov na tem področju, meniva, da bi kot prvi korak zagotavljanju teh podatkov (glede na to, da so podatki raziskav skopi) zadostoval že vpogled v obstoječe administrativne zbirke podatkov. V Sloveniji obstajajo različne zbirke podatkov z informacijami o brezdomnih osebah. V članku se osredotočava na tri takšne zbirke podatkov¹: a) zbirko podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ); b) zbirko podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira to ministrstvo, in c) zbirko podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo. Gre za zbirke podatkov, ki med drugim obsegajo informacije o številu nekaterih kategorij brezdomnih oseb, hkrati pa zagotavljajo tudi nekatere druge dragocene informacije o tej skupini prebivalstva (npr. o demografski strukturi in trenutni življenjski situaciji).

V članku prikaževa pregled in oceno omenjenih podatkovnih zbirk z vidika uporabnosti za raziskovalce in politične odločevalce. Zanimajo naju prednosti in pomanjkljivosti posamezne zbirke podatkov in priložnosti, ki jih ponujajo za pridobitev globljega vpogleda v problematiko brezdomstva. Za ta namen oceniva kakovost posamezne zbirke podatkov s sedmimi kazalniki, in sicer na lestvici od 0 do 3. Takšen pristop na pregleden način omogoča identifikacijo prednosti in pomanjkljivosti posameznih podatkovnih zbirk o brezdomstvu z različnih vidikov. Hkrati pa so lahko rezultati takšnega vrednotenja vodilo pri izboljšanju, odpravi pomanjkljivosti in okrepitvi uporabnosti podatkovnih zbirk v različnih kontekstih (za oblikovanje politike, sprejemanje ukrepov in odločitev v zvezi z brezdomci in brezdomkami na nacionalni in lokalni ravni, za analitiko ter za znanstvene in raziskovalne namene).

¹ Podatke omenjenih zbirk podatkov smo uporabili v raziskavi »Brezdomstvo v Sloveniji: obseg, značilnosti in stališča«, št. J5-2559, ki jo je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost v Republiki Sloveniji. Izvajata jo Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani in Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Raziskava se ukvarja s pomanjkanjem podatkov o brezdomstvu v Sloveniji, s potrebo po zbiranju podatkov na nacionalni ravni in poglobljenem razumevanju pojava na podlagi kompleksne opredelitve brezdomstva ter poznavanju tako njihovega obsega kot tudi sociodemografskih značilnosti, tj. njihovega profila. Drugi cilj raziskave je razumevanje stališč ljudi do te izjemno ranljive in večkratno izključene skupine prebivalstva.

Ovrednotenje izbranih podatkovnih zbirk za pridobitev podatkov o obsegu in strukturi brezdomnih v Sloveniji

Izmed množice podatkov, ki jih posamezne zbirke podatkov obsegajo, sva definirali spremenljivke, ki dajejo informacije o obsegu, strukturi in značilnostih preučevane populacije. Zanimala naju je stopnja povezljivosti in izmenljivosti podatkov, kakšna je stabilnost definicij, so te časovno stabilne in ali omogočajo časovno primerjavo, kakšna je stopnja ekskluzivnosti (ali se podatki nanašajo samo na osebe, ki sodijo v posamezno kategorijo po tipologiji brezdomstva) in kakšna je stopnja pokrivanja ciljne populacije (kolikšen del oseb, ki sodijo v posamezno kategorijo brezdomstva, baze podatkov zajemajo). Pregledali sva tudi, v katere kategorije glede na tipologijo brezdomstva *ethos light*² lahko uvrstimo podatke iz posamezne podatkovne zbirke.

Zbirke podatkov ocenjujeva z vidika kakovosti. Pri izboru relevantnih kazalnikov ter oblikovanju kriterijev vrednotenja in primerjanja sva izhajali iz statističnih indikatorjev brezdomstva, opisanih v študiji *Ocena obsega odkritega in skritega brezdomstva v Sloveniji* (Dekleva, Filipovič Hrast, Nagode, Razpotnik in Smolej Jež, 2010). Vsakemu kazalniku sva pripisali oceno na lestvici od 0 do 3. Višja ocena kazalnika pomeni boljšo kakovost podatkovne zbirke. Podatkovna zbirka lahko dobi skupaj največ 21 točk.

² Evropski avtorji študij in raziskav na področju brezdomstva pri obravnavi te populacije najpogosteje izhajajo iz evropske definicije brezdomstva in stanovanjske izključenosti (*ETHOS - European Typology of Homelessness and Housing Exclusion*) združenja *FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless)*. Tipologija brezdomstva *ethos* temelji na razumevanju kompleksnosti tega pojava, hkrati pa poskuša prikazati razlike med državami članicami Evropske unije in različnimi režimi blaginje. Koncept *ethos* je tako kompromis med različnimi nacionalnimi vidiki in realnostmi brezdomstva (Edgar in Meert, 2006 str. 6). V iskanju čim bolj harmonizirane definicije brezdomstva, ki bi omogočala primerljivost opazovanja pojava na evropski ravni, se je zlasti v raziskovanju pojavila okrnjena, poenostavljena različica tipologije *ethos*, imenovana *ethos light*. Ta razlikuje med šestimi kategorijami brezdomnih in stanovanjsko izključenih. Če poskušamo šest kategorij brezdomstva *ethos* strniti v dve glavni skupini, sta to kategoriji brezdomci/brezdomke (kategorija »ljudje brez strehe nad glavo«, »ljudje v zasilnih nastanitvah« in »ljudje, ki živijo v nastanitvah za brezdomce«) in ljudje, ki so stanovanjsko izključeni (kategorije »ljudje, ki živijo v institucijah«, »ljudje, ki zaradi pomanjkanja nastanitve živijo v nekonvencionalnih bivališčih« in »brezdomci, ki začasno živijo v običajnem bivališču pri družini in prijateljih zaradi pomanjkanja bivališča«).

Preglednica 1: Izbrani kazalniki za ocenjevanje kakovosti administrativnih baz podatkov o brezdornih.

kazalnik 1	Stabilnost definicij brezdornih oseb
0	Definicije se nenehno spreminjajo, zato je onemogočena primerjava podatkov med posameznimi časovnimi točkami
1	Definicije so dokaj stabilne in omogočajo primerjavo podatkov med vsaj dvema časovnima točkama
2	Definicije so stabilne in omogočajo primerjavo podatkov med vsaj tremi časovnimi točkami
3	Definicije so stabilne in omogočajo dolgoročno primerjavo podatkov (v zadnjem desetletju)
kazalnik 2	Dostopnost podatkov
0	Podatki se zbirajo za interne namene. Nepooblaščenim osebam je vpogled v podatke onemogočen.
1	Vpogled v podatke (zbirko podatkov in poročila) je možen na podlagi zaprosila. Podatki niso javno objavljeni.
2	Podatki so javno objavljeni v obliki poročil, ki so dostopna na spletni strani organizacije, ki je odgovorna za pripravo podatkovne baze.
3	Baza s podatki je javno objavljena na spletni strani organizacije, ki je odgovorna za njeno pripravo. Vsem zainteresiranim sta omogočeni preprosta uporaba in nadaljnja obdelava podatkov.
kazalnik 3	Stopnja povezljivosti in izmenljivosti podatkov
0	nizka - povezljivost z drugimi bazami podatkov ni mogoča
1	nizka - delno možna samo z eno bazo podatkov
2	srednje visoka - možna samo z nekaterimi bazami podatkov
3	visoka - povezljivost možna z vsemi drugimi relevantnimi bazami podatkov
kazalnik 4	Pogostost zbiranja podatkov
0	Podatki so zbrani samo za določen namen v eni časovni točki. Drugi val zbiranja podatkov ni predviden.
1	Podatki omogočajo primerjavo med dvema časovnima točkama.
2	Podatki se pogosto zbirajo in omogočajo vpogled v kratkoročne trende na področju brezdornstva.
3	Podatki se zbirajo periodično, v enakih časovnih intervalih, in omogočajo vpogled v dolgoročne trende na področju brezdornstva.
kazalnik 5	Stopnja pokrivanja ciljne populacije
0	nizka - ne zajame ciljne populacije po tipologiji brezdornstva ethos light.
1	nizka - zajame manjši del ciljne populacije po tipologiji brezdornstva ethos light.
2	srednje visoka - zajame precejšen del ciljne populacije po tipologiji brezdornstva ethos light.
3	visoka - v celoti zajame ciljno populacijo po tipologiji brezdornstva ethos light.
kazalnik 6	Stopnja ekskluzivnosti podatkov
0	nizka - podatki niso ekskluzivni. V zbirko podatkov so v večji meri vključeni tudi uporabniki, ki ne sodijo v ciljno populacijo tipologiji brezdornstva po ethos light.
1	nizka - podatki so delno ekskluzivni in se v maloštevilnih primerih nanašajo na ciljno populacijo po tipologiji brezdornstva ethos light.
2	srednje visoka - podatki so delno ekskluzivni in se v večini primerov nanašajo na ciljno populacijo po tipologiji brezdornstva ethos light.
3	visoka - podatki so popolnoma ekskluzivni in se nanašajo samo na ciljno populacijo po tipologiji brezdornstva ethos light.
kazalnik 7	Natančnost informacij o obsegu ciljne populacije in njeni strukturi
0	Podatkovna zbirka omogoča pridobitev okvirnega podatka (ocene) obsega brezdornstva, ne zagotavlja pa podatkov o strukturi ciljne populacije
1	Podatkovna zbirka omogoča pridobitev okvirnega podatka (ocene) obsega brezdornstva in opis ciljne populacije po starosti in spolu
2	Podatkovna zbirka omogoča pridobitev natančnega podatka o obsegu brezdornstva in delni opis ciljne populacije (obsega informacije vsaj za 5 kazalnikov, ki opisujejo ciljno skupino)
3	Podatkovna zbirka omogoča pridobitev natančnega podatka o obsegu brezdornstva in natančen opis ciljne populacije (po starosti, spolu, izobrazbi, zdravstvenem stanju, zaposlitvenem statusu, popisu bivanjskih razmer, kraju bivanja)

Zbirka podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira MDDSZ

Zbirka podatkov o izvajanju socialnovarstvenih programov, ki jih prek javnih razpisov sofinancira MDDSZ, nastaja na podlagi letnih končnih poročil o izvajanju programov. Poročila, ki so sestavljena iz vsebinskega in finančnega dela, izvajalci programov na posebnem obrazcu vsako leto oddajo na MDDSZ in Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, ki je nosilec zbirke podatkov. Zbirka vsebuje agregirane podatke za posamezen socialnovarstveni program, in sicer osnovne podatke o izvajalski organizaciji in programu, regijski dostopnosti programov, podatke o finančnih in kadrovskih virih, podatke o uporabnikih in uporabnicah ter kapacitetah programov. Zbirka sicer obsega podatke o vseh socialnovarstvenih programih, ki jih pristojno ministrstvo v posameznem letu sofinancira, omogoča pa preprosto identifikacijo podatkov o programih na področju brezdomstva.

Podatki te zbirke nam omogočajo hiter vpogled v izvajanje programov socialnega varstva, ki jih sofinancira MDDSZ, so pa pomanjkljivi, ker prikazujejo le podatke o programih, ki jih to ministrstvo sofinancira, ne vključujejo pa podatkov tistih programov, ki od MDDSZ niso pridobili sredstev. Točnega podatka, koliko je vseh programov na področju socialnega varstva v Sloveniji, ni, ocena Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo pa je, da MDDSZ prek vsakoletnih razpisov finančno podpre večji del programov s tega področja, se pravi, da tudi zbirka podatkov vključuje podatke o večini socialnovarstvenih programov. Pomanjkljivost te zbirke podatkov je tudi ta, da ne omogoča izračuna prekrivanja oziroma večkratnega štetja uporabnikov in uporabnic. Uporabniki in uporabnice namreč obiskujejo, so vključeni v več programov hkrati, temu pravimo »kroženje med programi«, to pa pomeni, da so tudi šteti kot uporabniki in uporabnice več programov. Skupno število uporabnikov in uporabnic programov je tako precenjeno, deleža prekrivanja pa na podlagi podatkov iz letnih končnih poročil o izvajanju programov ni možno izračunati ali oceniti.

Pri uporabi podatkov o brezdomstvu iz zbirke podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira MDDSZ, se je nujno zavedati tudi, da podatki ne zajemajo brezdomnih, ki niso vključeni v socialnovarstvene programe za brezdomce oziroma ne uporabljajo aktivnosti in storitev teh programov. Nekatere organizacije namreč določajo take vstopne kriterije, ki del brezdomnih sistematično izključujejo, nekatere podskupine brezdomnih pa se preprosto (zaradi različnih razlogov) ne želijo vključiti v programe določenih organizacij oziroma kakršnekoli programe in s tem izpadejo iz zajema podatkov te zbirke. Na ravni poročevalskih enot pa je sicer zajem podatkov 100-odstoten.

Omenjen vir podatkov je primeren predvsem za »preštevanje« nekaterih skupin brezdomcev po klasifikaciji brezdomstva *ethos light*, in sicer znotraj operativnih kategorij »brez strehe nad glavo«, »v zasilnih nastanitvah« in »v nastanitvah za brezdomce«, ki jih lahko združimo v širšo kategorijo »brezdomci in brezdomke«, ne zajame pa ciljne populacije »ljudje, ki so stanovanjsko izključeni«, torej operativnih kategorij »ljudje, ki živijo v institucijah«, »ljudje, ki zaradi pomanjkanja nastanitve živijo v nekonvencionalnih bivališčih,« in »brezdomci in brezdomke, ki začasno živijo v običajnem bivališču pri družini in prijateljih (zaradi pomanjkanja bivališča)«.

Ocene kakovosti zbirke podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira MDDSZ, so:

- Podatki (z vidika zagotavljanja ocen o obsegu ciljne populacije) dobro pokrijejo »brezdomce in brezdomke«, ne pokrijejo pa stanovanjsko izključenih oseb. Kazalniku »stopnja pokrivanja ciljne populacije« sva na lestvici od 0 do 3 dodelili oceno 2.
- Stopnja ekskluzivnosti podatkov iz te zbirke podatkov je srednje visoka (ocena 2). Podatki so torej delno ekskluzivni in se v večini nanašajo le na ciljno populacijo brezdornih (po klasifikaciji ethos light). V socialnovarstvene programe za brezdomce se namreč vključujejo osebe, ki se identificirajo kot brezdomci ali brezdomke, so (bili pred vključitvijo v program) brez strehe nad glavo in ustrezajo vstopnim pogojem za vključitev v programe. Izjema, ki jo zaznamo, so le razdelilnice hrane, ki so namenjene širši ciljni skupini socialno oziroma materialno ogroženim posameznikom in posameznicam ter družinam, ki si ne morejo zagotoviti oziroma si težko dnevno zagotovijo topel obrok hrane. Podatki o uporabnikih in uporabnicah teh (pod)programov torej vključujejo širšo kategorijo oseb.
- Podatkovna zbirka o socialnovarstvenih programih omogoča pridobitev okvirnega podatka oziroma ocene obsega brezdornstva ter opis ciljne populacije po starosti in spolu, zato sva kazalniku »natančnost informacij o obsegu ciljne populacije in njeni strukturi« dali oceno 1. Podatkovna zbirka namreč omogoča okvirno oceno obsega brezdornih znotraj operativnih kategorij klasifikacij brezdornih ethos light »brez strehe nad glavo«, »v zasilnih nastanitvah« in »v nastanitvah za brezdomce« in podatke po spolu in nekaterih starostnih skupinah. Podatkovna zbirka že več let omogoča pridobitev informacije o številu in deležu mladoletnih (do 18 leta starosti) in »odraslih« uporabnikov in uporabnic programov za brezdomce, od leta 2020 pa so starostne skupine še nekoliko podrobnejše (do vključno 15 let, od 15 do 18 let, od 18 do 35 let, od 35 do 50 let, od 50 do 65 let in nad 65 let).
- Podatki se zbirajo periodično vsako leto, torej v enakih časovnih intervalih, in omogočajo vpogled v dolgoročne trende na področju brezdornstva. Kazalnik »pogostost zbiranja podatkov« sva ocenili z oceno 3.
- »Stopnja povezljivosti in izmenljivosti podatkov« je nizka (ocena 1), saj je podatkovna zbirka o socialnovarstvenih programih za brezdomce delno povezljiva le z zbirko podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov. Ti so namreč del celotnega nabora socialnovarstvenih programov, tako da o teh programih podatke obeh baz lahko smiselno povežemo in združimo.
- Podatki so javno objavljeni v obliki fiksnih poročil. Ta so dostopna na spletni strani Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo, ki je odgovoren za pripravo in obdelavo podatkovne baze ter pripravo in objavo letnih poročil. Kazalnik »dostopnost podatkov« sva ocenili z oceno 2.
- Definicije v podatkovni zbirki o socialnovarstvenih programih so časovno stabilne in omogočajo dolgoročno primerjavo podatkov, in sicer za večino spremenljivk vsaj v zadnjem desetletju. Kazalniku »stabilnost definicij brezdornih oseb« sva dodelili oceno 2.

Zbirka podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ

Javni socialnovarstveni programi, ki rešujejo problematiko brezdomstva in stanovanjske izključenosti in jih sofinancira MDDSZ, so se na podlagi *Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010* (2006) dolžni vključiti v enotni sistem evalviranja socialnovarstvenih programov, v okviru katerega se zbirajo tudi nekateri pomembni demografski podatki o uporabnikih in uporabnicah programov. Omenjeni podatki so namenjeni zunanji evalvaciji programov, ki jo izvaja Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, in so pomemben del informacij o delovanju programov (npr.: vključujejo informacije o ciljih izvajanja programov, uspešnosti in učinkovitosti programov ter oceni tveganja za izvedbo in oceno trajnosti program; gre za ključne kriterije evalvacije, ki popisujejo podatke, pomembne za financiranje programov kot tudi za same izvajalce programov). Zbirka sicer zajema podatke o vseh javnih socialnovarstvenih programih, ki so vključeni v enotni sistem evalviranja takšnih programov in jih sofinancira MDDSZ, omogoča pa preprosto identifikacijo podatkov o programih na področju brezdomstva, ki so relevantni za preučevanje tega področja. V evalvacijo so vključeni programi za brezdomce, ki jih po načinu delovanja delimo na tri tipe: a) nastanitveni programi; b) dnevni programi; c) nastanitvena podpora. Evalviranje poteka po prirejenem Yatesovem modelu (1996), kjer je pozornost evalvacije usmerjena v vire, postopke in izide (Rode, Rihter in Kobal Tomc, 2006).

Za vpogled v življenjsko situacijo brezdomcev in brezdomk so še posebej pomembni podatki, ki se osredotočajo na vire programov (kjer je, poleg kadrov in financiranja, opisana ciljna skupina uporabnikov in uporabnic programov) in izide oziroma cilje programov (s podatki o zdravstvenem stanju uporabnikov in uporabnic, njihovi stanovanjski situaciji, zaposlitvenem statusu ter socialni mreži in podpori). S tega vidika je omenjena zbirka podatkov po kakovosti boljša v primerjavi s prej opisano zbirko podatkov o socialnovarstvenih programih, ki jih sofinancira MDDSZ. Podatki v zbirki se nanašajo na točno določene posameznike (zbirka podatkov je torej v tem pogledu individualizirana) in pomeni pomemben potencial za vpogled v demografsko sliko ciljne populacije.

Možno je na primer pridobiti podatke za uporabnike in uporabnice po tipu programa, spolu, starosti, zaposlitvenem statusu, kraju bivanja, načinu bivanja pred vstopom v program, oceni težav (telesne poškodbe, težave z alkoholom, težave z nedovoljenimi drogami, težave z duševnim zdravjem, motnje v duševnem razvoju, gibalna oviranost, kronična bolezen), po urejenosti dokumentov (zdravstveno zavarovanje, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, osebni dokumenti, stalno prebivališče), po pogostosti uživanja nedovoljenih substanc, po zdravstvenih težavah, ki jih imajo (zadovoljstvo s telesnim in duševnim zdravjem, gibalna oviranost) in po vključenosti v programe zaposlovanja (javna dela, zaposlitvena rehabilitacija, družbeno koristno delo, prostovoljsko delo).

Ne glede na to, da nam zbrani podatki pomagajo nekoliko bolje razumeti položaj oseb z izkušnjo brezdomstva in stanovanjske izključenosti, pa je tre-

ba opozoriti, da nam na drugi strani zaradi različnih razlogov ne omogočajo natančnega vpogleda v obseg in strukturo brezdomstva.

Ocene kakovosti zbirke podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ, so:

- Zbirka ne zajema celotne preučevane populacije, temveč zgolj to, ki je vključena v javne socialnovarstvene programe, ki jih sofinancira MDDSZ (ocenjujemo, da je sicer večji del ciljne skupine vključen v omenjene programe). Drug razlog pa se navezuje na pomanjkanja podatkov. Ne glede na to, da zbiranje podatkov vključuje različne načine, za nekatere kazalnike podatki kljub temu niso na voljo za vse uporabnike in uporabnice programov, saj izvajalci programov bodisi niso zagotovili določenih virov podatkov (npr. vprašalnikov ob vstopu in evalvaciji/izstopu) bodisi so zagotovili podatke le za nekatere uporabnike in uporabnice (poročevalska nedoslednost, specifična »fluidnost« preučevane populacije, ki tudi težko zbrano odgovarja na vprašanja, ipd). Glede na to ocenjujeva kazalnik »natančnost informacij o obsegu ciljne populacije in njeni strukturi« z oceno 2.
- Kazalnik »stabilnost definicij brezdomnih oseb« ocenjujeva z oceno 3. Ob tem je treba opozoriti, da so podatki iz zbirke javnih socialnovarstvenih programov, ki so vključeni v evalvacijo, na voljo zgolj za leto 2017 (za razlago glej kazalnik »pogostost zbiranja podatkov«).
- Kazalniku »dostopnost podatkov« sva dodelili oceno 2. Pri zbirki podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ, so podatki, podobno kot to velja za podatke iz zbirke socialnovarstvenih programov, dostopni v obliki poročil.
- Kazalnik »stopnja povezljivosti in izmenljivosti podatkov« ocenjujeva z oceno 1, saj je stopnja povezljivosti nizka. Zbirka podatkov je povezljiva zgolj z zbirko socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ.
- Kazalniku »pogostost zbiranja podatkov« pripisujeva oceno 3, saj je za analizirano zbirko podatkov značilno sprotno zajemanje podatkov. Problematični sta predvsem nekontinuirano evalviranje in objavljanje teh podatkov. Gre za nekontinuirano spremljanje podatkov, saj ta poteka zgolj takrat, ko financer javnih socialnovarstvenih programov naroči zunanjo evalvacijo. Spremljanje je torej nepredvidljivo, saj se podatkov ne posodablja npr. na enoletni ravni ali v vnaprej predvidenih časovnih intervalih.
- Kazalnik »stopnja pokrivanja ciljne populacije« ocenjujeva z oceno 2, ker je ta srednje visoka. Podatki zajamejo tri kategorije od šestih operativnih kategorij brezdomnih po tipologiji brezdomstva ethos light, in sicer »ljudje brez strehe nad glavo«, »ljudje v zasilnih nastanitvah«, »ljudje, ki živijo v nastanitvah za brezdomce«.
- Kazalniku »stopnja ekskluzivnosti podatkov« pripisujeva oceno 2. Podatki so delno ekskluzivni in se v večini primerov resda nanašajo na ciljno populacijo po tipologiji brezdomstva ethos light. V programe razdelilnice hrane pa se poleg brezdomnih oseb vključujejo tudi drugi uporabniki in uporabnice.

Zbirka podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je za potrebe izvajanja temeljnih nalog centrov za socialno delo vzpostavilo enoten informacijski sistem centrov za socialno delo, katerega kratica je IS CSD. IS CSD je sestavljen iz dveh povezanih sistemov, in sicer iz ISCSD in ISCSD2. ISCSD je v uporabi od leta 2000 in večinoma pokriva področje zakonodaje starševskega varstva in družinskih prejemkov. ISCSD2 je osnovno orodje pri odločanju o pravicah iz javnih sredstev s področja socialnovarstvenih in družinskih prejemkov ter štipendiranja.

Baza socialnih podatkov je eden izmed sklopov ISCSD. Zaradi svoje pestrosti (obsega namreč 81 nalog, storitev in javnih pooblastil) je gotovo eden najzahtevnejših sklopov ISCSD, naloge, storitve in pooblastila pa niso povezane z določenim finančnim tokom tako, kot je to urejeno v okviru nekaterih drugih sklopov (na primer pravic iz javnih sredstev). Baza socialnih podatkov zagotavlja informacije o tem, katere stiske in težave ljudje skušajo reševati prek centrov za socialno delo. Strokovni delavec ali strokovna delavka na centru za socialno delo, ki za določeno osebo ali družino izvede/opravi določeno javno pooblastilo ali na primer socialnovarstveno storitev, namreč za vsak vnos v bazo socialnih podatkov zapiše tudi razlog, zakaj je izvedel ali izvedla to nalogo (to v informacijski sistem zapiše v kategorijo problematika). Za pridobitev podatkov o obsegu in strukturi brezdomnih v Sloveniji iz podatkovne zbirke socialnih podatkov so relevantni le podatki o izvajanju nalog po treh problematikah: »stanovanjska problematika«, »brezdomci« in »deložacije«.

Podatki v bazi socialnih podatkov so delno subjektivne narave, saj je zaznava primera in situacije uporabnika ali uporabnice odvisna od pogovora med njim oziroma njo in strokovnim delavcem ali strokovno delavko. To pomeni, da pogovor uporabnika ali uporabnice z dvema različnima strokovnima delavcema ali delavkama (lahko) vodi v različen vnos oziroma evidentiranje primera v bazi socialnih podatkov. Zaznava problematike namreč temelji na različnih predpostavkah in je odvisna od več dejavnikov (na primer osebne perspektive strokovne delavke, njenih izkušenj, strokovnega znanja in usmeritev). Osebe z izkušnjo brezdomstva, ki se obrnejo na center za socialno delo, se pogosto spoprijemajo z različnimi izzivi, socialnimi stiskami in težavami, pri tem pa je najbrž težko opredeliti »krovno« problematiko in primer tudi ustrezno zapisati v informacijski sistem. Presoja strokovnega delavca ali strokovne delavke o posameznem vnosu je torej, kot omenjeno, delno subjektivna. Podatki so zaradi tega, nedoslednosti pri vnašanju podatkov, nepoenotnih praks in pomanjkanja enotnih navodil dokaj nezanesljivi.

Posebni navodil, kaj pod posamezne problematike v bazi socialnih podatkov vnašati, torej ni, so pa »stanovanjska problematika«, »brezdomci« in »deložacije« kot možne problematike, zaradi katerih je strokovni delavec ali strokovna delavka določeno nalogo na centru za socialno delo izvedel in jo tudi zavedel v bazo socialnih podatkov, na izbiro že več let; dolgoročne primerjave podatkov po teh problematikah so torej možne.

Ocene kakovosti zbirke podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo so:

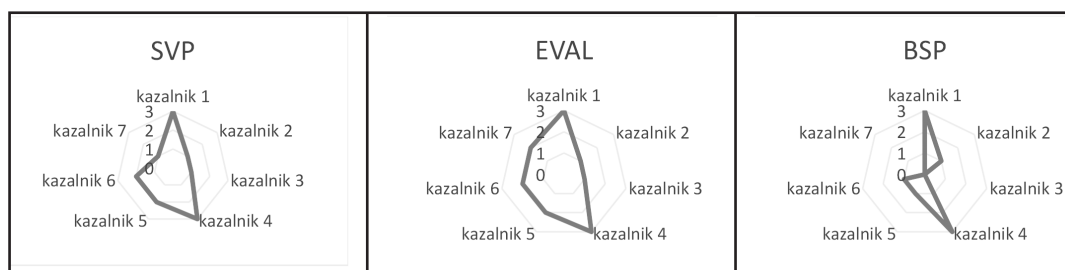
- Kazalniku »stabilnost definicij brezdomnih oseb« sva glede na opiano pojasnilo dodelili oceno 3.
- Podatki se zbirajo sproti, saj naj bi strokovni delavci podatke vnašali sproti. Izpise podatkov je možno narediti kadarkoli, in sicer za različne časovne intervale ali časovne točke; to omogoča vpogled v dolgoročne trende. Tudi kazalniku »pogostost zbiranja podatkov« sva tako dodelili najvišjo oceno (3).
- Za podatkovno zbirko baze socialnih podatkov je značilna nekoliko slabša dostopnost podatkov. Vpogled v podatke (zbirko podatkov ali posamezne izpise) je možen le na podlagi zaprosila na MDDSZ, ki je lastnik in upravljalec podatkovne zbirke. Kazalnik »dostopnost podatkov« sva tako ocenili z oceno 1.
- Ob snovanju celotnega ISCS D je pristojno ministrstvo načrtovalo, da bodo posamezni moduli oziroma administrativne baze podatkov znotraj celotnega informacijskega sistema povezljive na podlagi enotnega identifikatorja (EMŠO), saj bi to dokaj preprosto omogočilo nadaljnje obdelave in analize podatkov iz različnih modulov ISCS D. Ta načrt se je pri ISCS D2 tudi uresničil, saj je MDDSZ v zadnjem obdobju fokus informatizacije namenil zlasti delu celotnega informacijskega sistema, ki se nanaša na pravice iz javnih sredstev in je informacijska podlaga za izplačilo transferjev. Podatkovna zbirka baze socialnih podatkov pa za zdaj neposredno ni povezljiva z drugimi bazami (moduli) ISCS D, prav tako tudi z nobeno drugo podatkovno zbirko. Kazalniku »stopnja povezljivosti in izmenljivosti podatkov« sva tako dodelili oceno 0. Glede na to, da so v bazi socialnih podatkov vse osebe (in naloge) opremljene z identifikacijsko številko (EMŠO), podatkovna zbirka potencialno omogoča povezljivost z drugimi bazami v ISCS D. Za zdaj pa, kot omenjeno, na ravni statistik baza socialnih podatkov ni povezana z drugimi bazami (moduli) znotraj ISCS D.
- Baza socialnih podatkov zajema manjši del ciljne populacije brezdomnih, in sicer tiste, ki se zaradi stanovanjske problematike, brezdomstva ali deložacije obračajo po pomoč na center za socialno delo. Ugotovimo lahko, da zbirka podatkov sicer potencialno zajema osebe iz vseh šestih kategorij brezdomnih po tipologiji ethos light, vendar pa v resnici zajema le podatke o številu opravljenih nalog, ki so jih strokovni delavci in strokovne delavke na centru za socialno delo izvedli zaradi stanovanjske problematike, brezdomstva ali pa deložacije uporabnika, uporabnice ali družine ter da so navedene problematike opredelili kot »krovne« problematike teh uporabnikov, uporabnic ali družin. Ne gre torej za podatke o osebah, ampak za podatke o izvedenih nalogah zaradi določenih problematik uporabnikov. Glede na to, da so v bazi socialnih podatkov vse osebe (in naloge) opremljene z EMŠO, podatkovna zbirka potencialno omogoča tudi izpis podatkov o številu oseb, ki se z določeno problematiko srečujejo, zato ob morebitni prenovi in okrepljenih naporih za izboljšanje baze socialnih podatkov lahko pričakujemo napredek v tej smeri. Za zdaj pa kazalniku »stopnja pokrivanja ciljne populacije« dodeljujemo nizko oceno, in sicer 1.
- Podatki iz baze socialnih podatkov se nanašajo na opravljene naloge na centrih za socialno delo zaradi stanovanjske problematike, brezdomstva ali deložacij uporabnikov, uporabnic ali družin, ne pa na število oseb. Kot

omenjeno, so vnosi v bazo dokaj nezanesljivi in delno subjektivni, zato zbirka podatkov omogoča le zelo okvirne podatke (ocene) o pojavnosti brezdromstva in stanovanjske izključenosti v določenem časovnem zaporedju, obdobju ali točki. Natančnost informacij o obsegu ciljne populacije in njeni strukturi je torej zelo majhna (ocena 0).

- Prav tako nizka je tudi »stopnja ekskluzivnosti podatkov« (ocena 1), saj zaradi subjektivnosti vnosa podatkov o izvedenih nalogah na centru za socialno delo zbirka baze socialnih podatkov poleg podatkov o brezdromcih, brezdromkah in stanovanjsko izključenih osebah po tipologiji ethos light lahko zajema tudi podatke o drugih uporabnikih in uporabnicah, ki se zaradi najrazličnejših razlogov obračajo po pomoč na center za socialno delo.

Ugotavljava, da izmed analiziranih baz podatkov po slabši kakovosti izstopa zbirka podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo (baza socialnih podatkov: BSP), ki je na podlagi opravljene analize in vrednotenja dosegla devet od skupaj 21 možnih točk. Drugi dve zbirki podatkov sta si po kakovosti precej bolj podobni, a je zbirka podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov (EVAL) za eno točko boljša od zbirke podatkov socialnovarstvenih programov (SVP), ki je dosegla skupaj 13 točk, zbirka podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov pa 14 točk. Omenjeni zbirki podatkov se razlikujeta pri sedmem kazalniku, ki je eden pomembnejših za ocenjevanje kakovosti baz podatkov, saj upošteva natančnost informacij o obsegu ciljne populacije in njeni strukturi. Tu velja zbirka podatkov iz evalvacij socialnovarstvenih programov za precej kakovostnejšo.

Slika 1: Prikaz skupnih ocen kazalnikov kakovosti analiziranih zbirk podatkov o brezdromnih.

Iz grafov, ki prikazujejo skupne ocene kazalnikov kakovosti, je razvidno, da je vsem trem zbirkam podatkov skupno to, da dosegajo najvišje ocene pri kazalniku 1 (stabilnost definicij) in kazalniku 4 (pogostost zbiranja podatkov). Na drugi strani pa imajo največ težav z zagotavljanjem dostopnosti podatkov (kazalnik 2) ter s povezljivostjo in izmenljivostjo podatkov (kazalnik 3).

Sklepne ugotovitve

V Sloveniji ni uradne definicije brezdromstva, ni uradnih podatkov o številu brezdromnih in stanovanjsko izključenih, raziskave tega področja pa so redke.

Vse to je pomembna ovira pri razvoju sistemskih in integriranih politik obravnavanja stanovanjske ranljivosti in brezdomstva kot skrajne in kumulirane oblike socialne izključenosti v Sloveniji.

Za prvi korak k zagotavljanju kontinuiranih podatkov o obsegu brezdomstva in boljšemu razumevanju tega kompleksnega področja bi zadostoval že vpogled v nekatere obstoječe administrativne zbirke podatkov. Te so pogosto bogat vir podatkov, vendar se ne uporabljajo in analizirajo sistematično ter namensko, zato njihov potencial pogosto ostaja neizkoriščen³.

Prednost uporabe že obstoječih baz podatkov je zlasti v tem, da gre za organizacijsko in finančno najmanj zahteven način pridobivanja podatkov ter da bi to omogočilo razvoj trajnostne metode zbiranja podatkov, stalno in kontinuirano zbiranje informacij o obsegu in značilnostih brezdomnih v Sloveniji ter opazovanje trendov na tem področju.

Za spremljanje podatkov o brezdomstvu bi bilo sicer najprimerneje uporabiti kombinacijo metod, in sicer administrativnih virov podatkov in zajem podatkov v določeni časovni točki (na primer štetje brezdomnih oseb na ulici enkrat na leto); to danes uporabljajo številne države (OECD, 2020, str. 4). Vendar pa, kot poudarja poročilo OECD (*ibid.*), nobena od metod ni »idealna«, saj ponuja zgolj delni vpogled v situacijo brezdomstva, ker ne zajame skritega brezdomstva.

Predstavljeno vrednotenje in primerjanje treh že obstoječih administrativnih zbirk podatkov z vidika kakovosti podatkov sta pokazali velik potencial teh baz za merjenje obsega in strukture brezdomnih v Sloveniji. Z vidika potenciala sta zlasti pomembni zbirka podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov, ki jih sofinancira MDDSZ, in zbirka podatkov iz informacijskega sistema centrov za socialno delo. Gre za individualizirani zbirki podatkov, ki omogočata preštevanje brezdomnih in stanovanjsko izključenih (čeprav zbirka podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov zagotavlja le podatke o obsegu in strukturi brezdomnih, ne pa tudi stanovanjsko izključenih), ki se po pomoč obračajo na izvajalce socialnovarstvenih programov za brezdomce oziroma na centre za socialno delo.

Možno pa je oziroma bi bilo (to velja za zbirko podatkov iz ISCSO) pridobiti tudi informacije o strukturi te populacije. Trenutno imata sicer zbirki podatkov številne pomanjkljivosti (gl. podpoglavji 2.2 in 2.3), vendar bi z nekaterimi izboljšavami in nadgradnjami lahko občutno izboljšali njuno kakovost in uporabnost za raziskovalce in odločevalce. Pri zbirki podatkov iz evalvacij javnih socialnovarstvenih programov za brezdomce bi bilo nujno povečati interes poročevalcev in poročevalk ter torej izboljšati doslednost njihovega poročanja in zagotoviti bolj periodično in kontinuirano evalviranje in objavljanje podatkov.

³ Takšen pristop in usmeritev k uporabi obstoječih zbirk podatkov za namen merjenja brezdomstva je poudarjal tudi projekt MPHASIS (*Measuring Progress on Homelessness through Advancing and Strengthening Information Systems*), katerega namen je bil izboljšati merjenje brezdomstva v državah Evropske unije (Edgar, Illsley, Bush Geertsma, Watson in Harrison, 2009).

Podatkovno zbirko baze socialnih podatkov (iz ISCSO) pa bi bilo na primer nujno nadgraditi v smeri, ki bi omogočala izpise statistik na podlagi EMŠO uporabnika ali uporabnice, saj bi to zagotovilo možnost pridobitve informacij o številu oseb, ki se z določeno problematiko srečujejo, ne pa število izvedenih nalog zaradi določene problematike uporabnika, uporabnice ali družine, pa tudi nekatere demografske statistike populacije brezdomnih in stanovanjsko izključenih, ki se po pomoč obračajo na centre za socialno delo. Enotni identifikator omogoča tudi povezljivost zbirke baze socialnih podatkov z drugimi moduli ISCSO. To potencialno omogoča pridobitev informacij o različnih pravicah, ki jih ta populacija uveljavlja na centru za socialno delo. Predvsem pa bi bilo nujno izboljšati poročevalsko doslednost, poenotiti prakse in navodila za vnašanje podatkov v informacijski sistem.

Že obstoječe podatkovne zbirke, izpopolnjene na predlagan način, so torej dobra podlaga za oblikovanje politike, ki temelji na relevantnih in kakovostnih podatkih, ter ukrepov, ki bi bili usmerjeni v celovito in sistemsko odpravljanje brezdomstva v Sloveniji.

Viri

- Benjaminsen, L., & Knutagård, M. (2016). Homelessness research and policy development: examples from the Nordic countries. *European Journal of Homelessness*, 10(3), 45–66.
- Busch-Geertsema, V., Benjaminsen, L., Filipović Hrast, M., & Pleace, N. (2014). *Extent and profile of homelessness in European member states: a statistical update, EOH comparative studies on homelessness*. Brussels: Feantsa.
- Dekleva, B., & Razpotnik, Š. (2007). *Brezdomstvo v Ljubljani*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Dekleva, B., & Razpotnik, Š. (2015). Cestno brezdomstvo v Ljubljani. *Socialna pedagogika*, 19(3/4), 275–297.
- Dekleva, B., Filipović Hrast, M., Nagode, M., Razpotnik, Š., & Smolej Jež, S. (2010). *Ocena obsega odkritega in skritega brezdomstva v Sloveniji : zaključno poročilo študije*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo, Fakulteta za družbene vede, Pedagoška fakulteta.
- Edgar, B., Illsley B., Bush Geertsma, V., Watson, P., & Harrison, P. (2009). *Mutual progress on homelessness through advancing and strengthening information systems*. Final technical implementation report. Dundee: University of Dundee.
- Edgar, B., & Meert, H. (2006). *Fifth review of statistics on homelessness in Europe*. Brussels: Feantsa.
- Evropska komisija (2021). *Lizbonska izjava o evropski platformi za boj proti brezdomstvu*. Pridobljeno 5. 11. 2021 s file:///C:/Users/Tamara/Downloads/20210619_bb%20-%20Lisbon%20Declaration%20on%20the%20European%20Platform%20on%20Combating%20HomelessnessFINAL%20(2).pdf
- Filipović Hrast, M. (2008). Media representations of homelessness and the link to (effective) policies: the case of Slovenia. *European Journal of Homelessness*, 2, 115–137.
- Gosme, L., & Anderson, I. (2015). International learning as a driver of innovation in local-level policy-making: achievements and challenges from peer review of local homelessness policies. *European Journal of Homelessness*, 9(1), 37–58.
- Hermans, K. (2017). A Flemish strategy to combat homelessness. *European Journal of Homelessness*, 11(2), 135–145.
- Intihar, S. (2021). *Brezdomci preganjani bolj kot kdaj prej*. Pridobljeno 16. 7. 2021 s <https://www.delo.si/novice/slovenija/brezdomci-preganjani-bolj-kot-kdaj-prej/>
- Košan, H., & Dekleva B. (2015). *Končno poročilo o izvedbi terenske akcije „Tisti, ki hodi-te mimo ... in tisti, ki ostajamo na ulici“*. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč

- brezdomcev Kralji ulice, Društvo za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma, Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote, Zavetišče za brezdomce v Ljubljani – center za socialno delo Ljubljana center.
- Lux, M. (2014). Milestones in the development and implementation of a governmental strategy on homelessness in the Czech Republic. *European Journal of Homelessness*, 8(2), 95–118.
- OECD (2020). *Better data and policies to fight homelessness in the OECD: policy brief on affordable housing*. Paris: OECD. Pridobljeno 22. 12. 2021 s <http://oe.cd/homelessness-2020>
- O’Sullivan, E. (2016). Ending homelessness in Ireland: ambition, adversity, adaptation? *European Journal of Homelessness*, 10(2), 11–39.
- Petrič, M., Smolej Jež, S., & Kobal Tomc, B. (2021). *Spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov v letu 2020* (Končno poročilo št. IRSSV 9/2021). Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Razpotnik, Š., & Dekleva, B. (2009). Homelessness and the accessibility of the health care system. *Socialna pedagogika*, 13(2), 111–130.
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010* (2006). *Ur. l. RS*, št. 39/06.
- Rode, N., Rihter, L., & Kobal Tomc, B. (2006). *Vrednotenje programov v socialnem varstvu: model in postopek izvedbe*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Siol (2009). *Naraščanje števila brezdomcev odraz družbenega trenda*. Pridobljeno 16. 7. 2021 s <https://siol.net/novice/slovenija/narascanje-stevila-brezdomcev-odraz-druzbenega-trenda-203462>
- Statistični urad Republike Slovenije (2017). *Mednarodni dan brezdomcev*. Pridobljeno 12. 10. 2021 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6991>
- Yates, B. T. (1996). *Analysing costs, procedures, processes, and outcomes in human services, applied social research methods series*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

